

Staví se Muzejně-vzdělávací centrum KPN

Muzeum Karkonoskie w Jeleniej Górze

Historie paláce a dvora v Sobieszowě

Na úpatí strmého návrší, na kterém se vypíná malebná zřícenina hradu Chojníku, sídla významného rodu Schaffgotschů, byl na počátku 18. století postaven palác s hospodářským dvorem. Stojí v Sobieszowě [Soběšov], bývalém Hermsdorfu, a je výjimečný rozměry i památkovou hodnotou. Byl postaven poté, co v r. 1675 od blesku vyhořel hrad Chojník, jako správní centrum rozsáhlého majetku rodu, rozkládajícího se v Jizerskohorském podhůří a Jelenohorské kotlině od Świeradowa a Gryfowa po Slezské Teplice a Kamennou Horu.

Zámek (poštině jako paláce tradičně označuje všechna mladší venkovská i městská šlechtická sídla) v Sobieszowě nechal postavit v letech 1705–12 Jan Antonín Schaffgotsch, jeden z nejvýznamnějších představitelů rodu. Právě on na rodovém majetku ustanovil fideikomis (svěření), tedy nedělitelnost majetku, přecházejícího na dědice v přesně určené posloupnosti. Jako slezský zemský hejtman kromě jiného stavěl vratislavskou univerzitu (v Leopoldově ale lze dodnes vidět jeho bustu) a roku 1716 v Sobieszowě založil knihovnu, která čítala více než deset tisíc svazků.

Umístění a architektonické hodnoty

Palác leží ve středu Sobieszowa na křižovatce cest, vedoucích odtud do blízkých Piechowic, Jagniątkowa a Podgórzyna – pod malým návrším, na kterém stojí kostel sv. Martina ze 14. století. Areálu dominuje vlastní barokní palác, bývalé sídlo správy majetku Schaffgotschů. Bu-

dova na obdélníkovém půdorysu je třípatrová. Z průčelí o jedenácti okenních osách vystupují tříosé vchodové rizality, zakončené jednoduchými tympanony. Pod okapovou hranou střechy běží okrasný vlys s motivem akantu a uprostřed byl na ose fasády do vlysu zakomponován chrlič. V jihovýchodním průčelí se zachoval portál s erbem kartuší Schaffgotschů. Budovu kryje valbová střecha. V 60. letech minulého století prodělaly interiéry paláce výrazné úpravy pro potřeby střední zemědělské školy,

Celkový pohled na komplex Muzejně-výchovného centra KPN. Vizualizace vítězného projektu. Nahoře: Palác v Sobieszowě s okolím na obraze Hieronyma Kettenackera z r. 1732

kteřá zde sídlila až do roku 2012. Během přestavby bylo likvidováno hezké středové schodiště a změněny dispozice mnoha místností. Mezi interiéry musíme vyzdvihnout konferenční sál s klenbami a skromnou štukovou výzdobou.

Pod palácem se rozkládá široké nádvoří obklopené budovami hospodářského dvora z 18.–19. století, ve kterých se zachovaly kamenné portály a valbové klenby na pilířích. Zvláště hodnotným objektem je sýpka, dochovaná v nezměněné podobě.

Převzetí objektu ředitelstvem KPN

Karkonoski Park Narodowy (KPN) se stal majitelem sobieszowské nemovitosti 14. srpna 2013 na základě směny pozemků s městem Jelení Horou. Národní park se rozhodl v areálu paláce vybudovat moderní Muzejně-výchovné centrum jako jednu z největších atrakcí polského národního parku i podhorského turistického regionu Doliny paláců a zahrad (Dolina Palaców i Ogrodów). Jeho vznik přispěje nejenom ke zvýšení ekologického povědomí turistů navštěvujících Krkonoše, ale také k posílení vazeb mezi místním obyvatelstvem a národním parkem.

Tento záměr bude realizován za využití dvou výchovných expozic, venkovních naučných stezek, prostorů pro tvůrčí dílny a semináře, naučné zahrady s tematickou hernou a také tzv. elektrické stodoly – velkého objektu s fotovoltaickými panely v střešní části, odkazujícího se na kdysi tu stojící stodolu. Bude tu převažovat aktivní přístup k ekologické výchově, jejíž podstatou je převaha přirozeného učení nad vyučováním a přímé zapojení účastníků do didaktického procesu.

Cílem programu Centra je také formování dobrých návyků, posilování vnímání krásy okolní přírody, ale také vědomí, že ochranou přírody jsou i konkrétní kroky v péči o životní prostředí. Vztah k životnímu prostředí by se měl promítnout i do života rodiny, aktivního a pestrého trávení volného času. A také potvrzení faktu, že děti – stejně jako dospělí – se mohou podílet na péči o životní prostředí tím, že budou ovlivňovat povědomí svých vrstevníků a rodičů.

Koncepce expozice

Vzdělávací činnost Muzejně-vzdělávacího centra se bude opírat především o dvě stálé expozice. První z nich bude zabírat celé přízemí paláce (více než 580 m² plochy) a bude vyprávět o dějinách rodu Schaffgotschů, vývoji turistiky v Krkonoších, ochraně přírody a historii národního parku. V expozici budou využity nejmodernější dostupné technologie a osvědčené metody poskytování informací. Její otevření je plánováno na rok 2019.

Druhá stálá výstava bude mnohem víc věnovaná přírodě a bude instalována v historických interiérech velké stáje. Expozice nazvaná *Klimatické Krkonoše* (Klimatyczne Karkonosze) představí nejdůležitější přírodní hodnoty pohorí – geologickou stavbu, podnebí, výškovou stupňovitost, svět rostlin a zvířat a také přínos polského Krkonošského národního parku přírodě hor. Prohlídka expozice bude postavena na vytvoření vztahu k přírodě, emoční paměti, získávání zkušeností prostřednictvím smyslu a vzdělávání na konkrétních příkladech.

Architektonická soutěž a projekt

Soutěž na vytvoření koncepce revitalizace a adaptace objektů byla vypsaná v roce 2014. Veřejná zakázka na vypracování projektové dokumentace celého Centra byla svěřena vítěznému autorskému týmu *Pracownia Architektury 1997* z Poznaň. Vysoko hodnoceny byly také práce ateliéru Wojciecha Drajewicze z Jelení Hory a ateliéru *Dom*, rovněž z Jelení Hory. V prosinci 2015 bylo získáno stavební povolení

na I. etapu investice – opravu paláce, vytvoření naučné expozice, postavení elektrické stodoly a úpravu venkovních prostor pro ekologické výchovné cíle. Na počátku ledna 2017 získal investor povolení k zahájení II. etapy investice, což zahrnuje rekonstrukci malé a velké stáje a postavení parkoviště v sousedství autobusové zastávky.

Projekt předpokládá zachování a zásadní modernizaci hlavních objektů, tedy paláce, velké stáje, internátu a sýpky, a výstavbu nových budov: vstupního objektu, malé stáje a elektrické stodoly. Před hlavní budovou vznikne malé prostranství, bude obnovena parková úprava venkovních ploch, za velkou stáji pak budou pro návštěvníky zbudována parkoviště. Vnitřní dvůr má mít charakter rozlehlého otevřeného a víceúčelového prostoru, který bude kromě jiného využíván pro pořádání akcí pod širým nebem a výstav.

Realizace projektu

Počátkem srpna 2017 podepsal KPN smlouvu s prvním z dodavatelů rekonstrukce, *Przedsiębiorstwem Budowlanym Inter-System S. A.* z Vratislavi. Smlouva stanovuje termín dokončení přestavby paláce již na konec roku 2018. Stavební povolení bylo firmě předáno 25. srpna minulého roku.

Ještě před započátkem projekčních prací bylo nutné provést zejména stavebně-historický průzkum celého komplexu spolu s inventarizací aktuálního stavu budov. Areál má plochu 8 600 m² a sedm hlavních objektů. V roce 2015 byl zbourán nevhodný přílepek paláce, tělocvična, garáže a jiné hospodářské objekty.

Zásadní význam pro úspěšnou realizaci má dohoda o financování projektu, který nese dlouhý oficiální název *Centrum Muzejně-výchovného centra Karkonoskiego Parku Narodowego – Palác Sobieszów w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 z Funduszu Spółności, oś priorytetowa II Ochrona Środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu, działanie 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna*. Podepsána byla 26. listopadu 2016 v sídle Národního fondu ochrany životního prostředí a vodního hospo-

dářství ve Varšavě. Projekt zahrnuje část úkolů první etapy investic – adaptaci paláce, vytvoření interaktivní výchovné expozice a úpravu okolí paláce pro potřeby ekologické výchovy v hodnotě více než 9,5 milionu zlotých a částka ke spolufinancování činí 6,65 mil. zlotých.

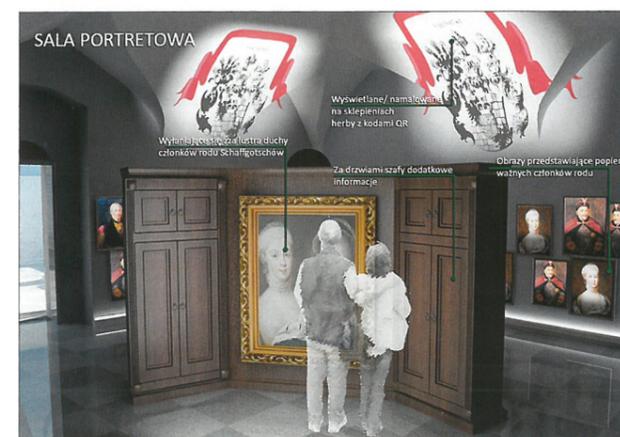
Další smlouva z 10. března 2017 se týká financování projektu *Centrum Muzejně-výchovného centra Karkonoskiego Parku Narodowego – Palác Sobieszów w ramach poddziałania 1.3.1 Wspieranie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności z Funduszu Spółności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020*. Tento projekt zahrnuje energetickou modernizaci paláce spojenou s výměnou způsobu vytápění objektu za využití obnovitelných zdrojů energie. Celková hodnota projektu je 8,5 milionů zlotých, spolufinancování činí 5,1 mil. zlotých.

Spolupráce s místním obyvatelstvem

Jedním z hlavních cílů vytvoření Muzejně-vzdělávacího centra KPN v paláci Sobieszów je aktivizování místní komunity a její emocionální zapojení do ochrany přírody Krkonoš. Místní obyvatelé byli přizváni k přípravě „palácové investice“ již během procesu plánování, jsou vítány jejich příspěvky či návrhy.

V červnu 2017 byla k zahájení realizace projektu zorganizována slavnostní konference, během níž se mohli vyjadřovat – a také vyjadřovali – i místní obyvatelé. Při přípravě Centra bylo zohledněno využití jeho prostoru pro nejrůznější aktivity obyvatel Sobieszowa, celé Jelení Hory i širšího okolí. Kromě jiného bude objekt nabízet místnosti určené pro činnost místních spolků a dalších organizací. Také mnohé z připravovaných akcí ekologické výchovy budou směřovat na zdejší obyvatelstvo. Je to např. každoroční vzdělávací piknik *Pod Chojníkiem*; roku 2017 byla jedna ze zastávek této akce věnována právě budoucímu Muzejně-vzdělávacímu centru.

Roksana Knapik, Janusz Korzeń
překlad -dak-

Vizualizace rekonstruovaných prostor v expoziční části – vlevo historie rodu Schaffgotschů, vpravo jeden ze sálů přírodovědné expozice

